

KURS DRUŻYNOWYCH STARSZOHARCERSKICH

Wytyczne dla kursów obowiązkowych w procesie kształcenia drużynowych ZHP

Czym jest standard i z czego się składa?

- Standard kursu określa **minimum obowiązkowych treści**, które kadra kursu powinna przekazać jego uczestnikom w czasie nie krótszym niż zakłada **minimalny czas całościowy** kursu.
- W kolumnie „Uwagi” standard zawiera **nieobowiązkowe praktyczne wskazówki** mające wspomóc komendy kursów w tworzeniu ich programów, np. sugerowane **formy** (w tym oznaczenie treści, które można zrealizować w **e-learningu**, które powinny się znaleźć w **praktyce kursowej**, a także treści wymagających wyłącznie **zwięzłego omówienia**), propozycje **łączenia treści** oraz propozycje uzupełniania treści obowiązkowych **dodatkowymi zagadnieniami**.
- **Proponowany czas** potrzebny do zrealizowania **poszczególnych bloków** podany został w tabeli w pkt. 3 niniejszego dokumentu.
- **Nierozzerwalną częścią standardu są wytyczne** podzielone na: część wspólną (dla wszystkich kursów obowiązkowych w procesie kształcenia drużynowych w ZHP) oraz część szczegółową (odpowiadającą na specyfikę każdego z nich). Obie części wytycznych są dla komend kursów **wiążące**.
- **Standard nie jest tożsamy z programem kursu ani jego harmonogramem**. Każdorazowo kadra kursu musi podjąć decyzję, jakie cele przed sobą stawia (zarówno wynikające wprost z idei stopnia przewodnika, jak i specyficzne dla danego środowiska) i według nich zaplanować kurs. Dopiero mając wizję kursu, warto zweryfikować, czy jest ona w zgodna ze standardem i ewentualnie nanieść odpowiednie poprawki.
- **Standard nie wyczerpuje poradnictwa** w zakresie organizacji kursów obowiązkowych w procesie kształcenia drużynowych ZHP. Opracowane materiały można znaleźć m.in. w Centralnym Banku Pomystów np. Jak zrobić dobry kurs przewodnikowski.

Metoda harcerska na kursie

- Całość kursu jest **prowadzona metodą harcerską**, dlatego realizacja standardu to nie tylko przekazanie wiedzy, ale przede wszystkim doskonalenie umiejętności i kształtowanie postaw - wymagające całej sfery wewnętrznej przeżycia: **obrzędowości, przygody czy puszczania**. Zgodnie z przesłaniem hm. Stefana Mirowskiego „Kursu instruktorskiego nie można odbyć. Kurs trzeba przeżyć”.
- Zachowując „**przeżyciowy**” charakter kursu i dobierając **atrakcyjne, aktywne formy**, należy jednak **uniknąć przerostu formy nad treścią**. Podczas kursu oddziałujemy na uczestników zarówno treścią, jak i formą. W kolumnie „Uwagi” zaznaczono zagadnienia, które w większości przypadków wymagają jedynie zwięzłego omówienia (szczególnie w przypadku kształcenia osób dorosłych może się ono odbyć w formie wykładu) lub z powodzeniem mogą być zrealizowane w formie e-learningu. Zgodnie z metodą harcerską najbardziej pożądaną formą kształcenia jest „**uczenie w działaniu**”. Należy unikać nadmiaru form metaforycznych, koncentrując się na **realnych, osobistych doświadczeniach** uczestników.
- Duża część ujętych w standardzie treści powinna być realizowana w **ramach praktyki kursowej**, w toku codziennej pracy drużyny kursowej (zostały one wskazane w kolumnie „Uwagi”).

Budowanie programu kursu

- Tworząc program kursu, należy **wziąć pod uwagę specyfikę środowiska**, w którym kurs się odbywa. Dostosowanie programu może odbywać się zarówno poprzez poszerzenie go o dodatkowe treści - adekwatnie do potrzeb i możliwości środowiska, jak i ograniczenie treści, co do których wiadomo, że są uczestnikom znane. Decyzję o ewentualnym ograniczeniu treści należy podjąć dopiero po zakończeniu rekrutacji. **Warunkiem ograniczenia zakresu treści w programie kursu jest potwierdzenie znajomości tych zagadnień przez uczestników** (np. poprzez udokumentowany wcześniejszy udział w formach doskonalących im poświęconym).
- Układ treści w standardzie jest odzwierciedleniem relacji między poszczególnymi zagadnieniami, ale nie jest to jedyny sposób, w jaki mogą one zostać zaprezentowane. Budowanie programu kursu powinno być dla jego komendy twórczym wyzwaniem. **Treści kursu warto łączyć i nawiązywać jednymi do drugich**, pokazując w ten sposób spójność i wzajemne powiązanie elementów metody harcerskiej.
- Każdy blok zajęć został opatrzony sugerowanym czasem jego realizacji (w **godzinach zegarowych**). Liczba godzin odzwierciedla wagę zagadnienia, jego rozległość i stopień złożoności. Szczegółowe rozpisanie czasu bloków według składających się na nie treści można znaleźć w Centralnym Banku Pomystów (pt. Czas potrzebny na realizację poszczególnych zagadnień w nowych standardach kursów obowiązkowych w procesie kształcenia drużynowych ZHP) i traktować jako element poradnictwa.
- Łączenie treści może pomóc wygospodarować więcej czasu na te zagadnienia, które kadra kursu, znając swoich kursantów, uzna za wymagające szerszego potraktowania/rozwińnięcia. Zgodnie z wyznaczonymi celami kursu komenda może **modyfikować czas** przeznaczony na **poszczególne bloki**. Jedynym **ograniczeniem jest minimalny czas całościowy kursu**, który nie powinien być krótszy niż przewiduje standard.

- W kolumnie „Uwagi” zaznaczono także treści, które z powodzeniem można zrealizować w formie zadań kursowych (indywidualnie lub zespołowo, w tym w ramach platformy e-learningowej). Takie treści wymagają jednak zawsze podsumowania w formie spotkania tradycyjnego.
- Traktując kształcenie jak proces, nie zaś wydarzenie, zaleca się, aby uelastyczyć formę kursów, które poza biwakami lub zimowiskami/obozami mogą także składać się z pojedynczych zbiórek/przedsięwzięć. Wybierając optymalne rozwiązania organizacyjne, zarówno dla kadry, jak i uczestników kursu, warto pamiętać, że choć procesy grupowe zachodzą nie tylko podczas wspólnych wyjazdów, to w takich warunkach uwypuklają się najmocniej. Obrona forma kursu musi dać jego kadrze szansę dobrego poznania nie tylko wiedzy i umiejętności kursantów, lecz także ich postaw. Zorganizowanie całego kursu wyłącznie w formie cyklu zbiórek z pewnością nie spełnia powyższego kryterium - standard nie przewiduje więc takiej możliwości.
- Każdy kurs jest niepowtarzalnym wydarzeniem, a o jego wyjątkowości decyduje m.in. specyficzna atmosfera i „klimat” budowany przez kadre i wszystkich jego uczestników. Narzędziem wspierającym organizatorów kursu w tym zakresie jest obrzędowość, którą każdy kurs powinien posiadać. Ważny element kursu stanowić powinny ogniska.
- Każdy kurs, bez względu na przyjętą formułę, powinien zapewniać kontakt z przyrodą, wykorzystywać elementy wędrówki oraz stwarzać pole do pełnienia służby.

Praca z kursantami podczas kursu

- Program kursu powinien uwzględniać system motywowania i wyróżniania kursantów.
- Istotnym elementem procesu kształcenia jest relacja pomiędzy kadrą kursu a jego uczestnikami, która nie powinna ograniczać się jedynie do styczności podczas kursowych biwaków. Budowanie tej relacji rozpoczynać się powinno już na etapie komunikacji przed kursem.
- Elementem każdego kursu powinny być formy indywidualnego kontaktu z uczestnikami, dające możliwość bieżącego obserwowania ich w działaniu oraz przekazania informacji zwrotnej (np. rozmowy instruktorskie, konsultacje prac kursowych, wizytacje, współpraca z opiekunami prób, opinie dla uczestników po zakończeniu kursu).

Wytyczne szczegółowe dla kursu drużynowych starszoharcerskich

- Celem kursu jest przygotowanie członka ZHP do pełnienia funkcji drużynowego starszoharcerskiego.
- Kurs jest obowiązkowym elementem (obok kursu przewodnikowskiego) w procesie kształcenia drużynowych w ZHP.
- Praca z kursantami powinna być oparta o wędrownicze formy pracy, zaś kursanci powinni działać na zasadzie drużyny kursowej, w której działa system małych grup - zastępy. Zalecane jest wyznaczenie stałych opiekunów zastępów spośród kadry kursu, których zadaniem będzie wspieranie zastępu podczas realizacji zadań kursowych oraz ich wspólne podsumowywanie.
- Obrzędowość kursu drużynowych starszoharcerskich powinna być oparta o formę POSZUKIWANIA.
- Zaleca się wykonanie projektu (jako ważnego instrumentu metodycznego metodyki starszoharcerskiej), który zostanie modelowo zaplanowany, przeprowadzony oraz podsumowany w zastępach kursowych.
- Podczas zajęć kursowych powinny być stosowane różnorodne formy pracy odpowiednie dla metodyki starszoharcerskiej oraz techniki harcerskie.
- Podczas trwania kursu należy zwracać uwagę na ideę programową naszej organizacji oraz promować propozycje programowe.
- Układ treści może być modyfikowany. Zaleca się jednak, aby rozpocząć kurs od bloków „Wstęp do metodyki starszoharcerskiej”, „Uczenie w działaniu”, „Rola i zasady tworzenia obrzędowości drużyny starszoharcerskiej” oraz „Podstawy ideowe”, a także aby treści związane z planowaniem pracy były poprzedzone blokami „Instrumenty metodyczne” oraz „Działanie drużyny”. Warto również na początku kursu zrealizować blok „Bohater drużyny”.
- Dobrą praktyką kursową są indywidualne rozmowy instruktorskie mające na celu m.in. indywidualne podsumowanie pracy na kursie oraz przekazanie wskazówek do dalszego rozwoju drużynowego. Najlepiej, aby były one przeprowadzane przez opiekunów zastępów kursowych. Zawsze w kameralnej i przyjaznej atmosferze.
- Dobrą praktyką kursową jest, by każdy kursant posiadał swój dzienniczek kursowy, w którym będzie notował swoje myśli, spostrzeżenia, pomysły oraz nowe informacje. Jego wprowadzenie wzmacnia refleksyjność uczestników kursu i ułatwia późniejszy powrót do zdobytej wiedzy.
- Tzw. „umiejętności twarde” związane z prowadzeniem drużyny (Finanse i gospodarka drużyny; Dokumentacja; Sojusznicy drużyny; Obóz drużyny) powinny być organizacyjnie wydzielone w programach kursów drużynowych, aby a) osoby, które ukończyły już kurs drużynowych innej metodyki nie musiały uczestniczyć w tych samych zajęciach po raz drugi; b) umożliwić poprowadzenie tych tematów wspólnie dla uczestników zgrupowań kursów (oszczędność czasu kadry); c) umożliwić zdobycie tej wiedzy na hufcowych warsztatach odzwierciedlających specyfikę danego środowiska (przed lub po biwakach kursowych, ale obligatoryjnych do wydania dyplomu ukończenia kursu).

	Nowości w standardzie kursu w porównaniu ze starymi standardami
--	---

Wymagane treści oraz zamierzenia

Treści		Zamierzenia <i>Po kursie uczestnik będzie:</i>	Uwagi
Blok	Treści szczegółowe		
Wstęp do metodyki starszoharcerskiej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Charakterystyka metodyki starszoharcerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - znał i rozumiał opis metodyki starszoharcerskiej zawarty w uchwale Rady Naczelnej ZHP, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metodyka starszoharcerska a rozwój psychofizyczny dzieci w wieku 13-16 lat (rozwój duchowy, społeczny, intelektualny, emocjonalny i fizyczny) 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumiał, w jaki sposób metodyka starszoharcerska wynika z metody harcerskiej i rozwoju psychofizycznego, - wiedział, co różni metodykę starszoharcerską od pozostałych metodyk, - znał ryzyka okresu dorastania młodzieży w wieku 13-16 lat i potrafił stawić im czoła, - wiedział, jak można stworzyć warunki do poszukiwań w obszarach: duchowym, społecznym, intelektualnym, emocjonalnym i fizycznym, 	wystarczy związane omówienie
Podstawy ideowe Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praca z Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, jaki ma być człowiek, którego kształtuje dzisiejsze harcerstwo, - potrafił świadomie wpieść wartości wynikające z Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego w program pracy drużyny, - rozumiał i potrafił wytłumaczyć młodzieży w wieku 13-16 lat treści i wartości wynikające z Przyrzeczenia Harcerskiego, - rozumiał rolę Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego w wychowaniu młodzieży w wieku starszoharcerskim, 	zalecana forma zajęć: obrzędowa, stwarzająca atmosferę wymiany myśli (ognisko, kominek) lub dyskusyjna (kuźnica, wszechnica)
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obrzędowość związana z Przyrzeczeniem Harcerskim 	<ul style="list-style-type: none"> - umiał zorganizować i przeprowadzić obrzęd Przyrzeczenia Harcerskiego, zgodnie z zasadami bezpieczeństwa, - znał rolę drużynowego podczas Przyrzeczenia Harcerskiego (np. kiedy nie jest on Instruktorem ZHP), 	
Uczenie w działaniu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poszukiwanie - główna forma aktywności harcerzy starszych 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, na czym polega rola poszukiwania w wychowywaniu harcerzy starszych, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i grupowym, - wiedział, jak wpieść w działania drużyny starszoharcerskiej poszukiwanie (m.in. potrafił budować projekty umożliwiające poszukiwanie własnych zainteresowań, ideałów, wzorców harcerzy starszych, w oparciu o realne sytuacje), 	realizowane w praktyce kursowej: wykorzystanie elementów poszukiwania w obrzędowości kursu oraz budowaniu kursowego projektu
System małych grup	<ul style="list-style-type: none"> ▪ System zastępowy w pracy drużyny starszoharcerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumiał znaczenie i rolę zastępu w wychowaniu, - rozumiał specyfikę pracy zastępu starszoharcerskiego - rosnący, aktywny udział członków zastępu w przygotowaniu i przeprowadzeniu zbiórek, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zasady pracy w małych grupach 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, jak zorganizować pracę drużyny starszoharcerskiej, wykorzystując system zastępowy, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praca z zastępowymi 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafił zaplanować pracę z zastępowymi (znał ich zadania, potrafił kreować i wspierać rozwój, motywować i inicjować wymianę doświadczeń między zastępowymi), - rozumiał rolę i znał treści kształcenia zastępowych, wiedział, jak przygotować i przeprowadzić kurs zastępowych, 	realizowane w dużej mierze w praktyce kursowej m.in. poprzez pracę opiekuna zastępu z zastępem, podsumowania dnia, itp.

Stale doskonalony i stymulujący program	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie programu drużyny starszoharcerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wiedział, jak budować i realizować program harcerek na bazie pracy z Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim oraz systemu stopni i sprawności, potrafił wyznaczyć cele i zamierzenia oraz na ich podstawie zaplanować pracę drużyny starszoharcerskiej, umiał cele przełożyć na atrakcyjne formy pracy, wiedział, jak koordynować w gronie rady drużyny budowanie programu pracy drużyny starszoharcerskiej, rozumiał rolę zastępowego w planowaniu pracy drużyny starszoharcerskiej, umiejętnie dostosowywać treści programu do rozwoju psychofizycznego, potrzeb, możliwości, zainteresowań i oczekiwań harcerzy, a także potrzeb środowiska, wiedział, jak wzbogacić program pracy drużyny przedsięwzięciami programowymi proponowanymi przez hufiec, chorągiew i/lub GK ZHP, a także wydarzeniami lokalnymi, wiedział, jak napisać program pracy drużyny starszoharcerskiej, wiedział, jak ocenić realizację programu (w tym realizację postawionych wcześniej celów) i wyciągnąć wnioski do dalszej pracy, 	każdy kursant powinien zaplanować minimum 6-miesięczny program pracy drużyny starszoharcerskiej (np. jako zadanie międzybiwakowe), zaleca się pracę na prawdziwych programach drużyn, które kursanci przywożą ze sobą
	<ul style="list-style-type: none"> Idea programowa, propozycje programowe ZHP w pracy drużyny 	<ul style="list-style-type: none"> znał ideę programową i wiedział, gdzie szukać propozycji programowych ZHP, potrafił je wykorzystać przy tworzeniu programu pracy drużyny, wiedział, gdzie szukać skautowych propozycji programowych, 	w kontekście wykorzystywania propozycji w programie warto połączyć zajęcia z powyższymi
	<ul style="list-style-type: none"> Specjalności w ZHP 	<ul style="list-style-type: none"> potrafił, planując pracę drużyny, wykorzystać ofertę specjalności i inne sposoby rozwoju zainteresowań, pamiętając o możliwości zmienności zainteresowań harcerzy starszych, 	
	<ul style="list-style-type: none"> Bohater drużyny oraz bohater szczepla, hufca, chorągwi 	<ul style="list-style-type: none"> znał wagę poszukiwania autorytetów przez harcerzy starszych, wiedział, po co prowadzić pracę z bohaterem, umiał zaproponować kandydata na bohatera drużyny, przeprowadzić wybory i zaplanować oraz przeprowadzić i podsumować kampanię bohater, znał różnorodne formy pracy z bohaterem, potrafił wykorzystywać życie i dorobek patrona do kształtowania ścieżki rozwoju harcerzy starszych, 	wybór bohatera drużyny kursowej i praca z nim na tyle, na ile to możliwe
	<ul style="list-style-type: none"> Techniki harcerskie w XXI w. NOWOŚĆ 	<ul style="list-style-type: none"> potrafił uwzględnić techniki harcerskie w programie pracy drużyn (np. samarytanka, terenoznawstwo, puszczaństwo, pionierka, łączność i szyfry, węzły, musztra), 	zalecana forma - gra/rajd
Instrumenty metodyczne	<ul style="list-style-type: none"> System instrumentów metodycznych 	<ul style="list-style-type: none"> znał system instrumentów metodycznych i wiedział, jak je stosować, potrafił dobrać właściwe instrumenty metodyczne do określonych celów wychowawczych, potrafił wykorzystać instrumenty metodyczne jako narzędzia motywacji harcerza starszego, znał sposoby motywowania harcerzy starszych do zdobywania stopni, sprawności oraz do realizacji projektów, 	
	<ul style="list-style-type: none"> Próba harcerki/harcerza 	<ul style="list-style-type: none"> potrafił zbudować i prowadzić indywidualną próbę harcerza dla harcerza starszego, 	w czasie trwania zajęć zaleca się rozpisanie przykładowej próby harcerza oraz prób na stopnie
	<ul style="list-style-type: none"> Stopnie starszoharcerskie 	<ul style="list-style-type: none"> znał i rozumiał ideę stopni starszoharcerskich: pionierki/odkrywcy oraz samarytanki/ćwika, potrafił opracować (oraz współuczestniczyć w opracowaniu jako opiekun) próbę na stopień w taki 	

Komentarz [F1]: Wcześniej połączone z zajęciami - „Specjalności w ZHP”

		sposób, aby była ona rozwijająca i inspirująca,	starszoharcerskie
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sprawności dwu- i trzygwiazdkowe 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumiał rolę sprawności, znał ich rodzaje oraz proces ich zdobywania, - potrafił zmotywować harcerzy starszych do zdobywania sprawności, - potrafił dobrać odpowiednią dla harcerza starszego sprawność, rozpisać kartę sprawności, stymulować w trakcie do jej zdobywania, a także odpowiednio podsumować, 	w czasie trwania zajęć zaleca się rozpisanie przykładowej próby na sprawność
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projekty 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, czym jest projekt, z jakich elementów się składa, jakie przykładowe działania mogą być za jego pomocą realizowane, a także jakie jest jego miejsce w pracy drużyny, - wiedział, jak skoordynować stworzenie i realizację projektu, - wiedział, jak zainspirować zespoły harcerskie do realizowania projektu oraz przygotować szefów zespołów realizujących projekt, - rozumiał wychowawczy charakter procesu realizacji projektu i swoją rolę w nim jako drużynowego, 	realizowane w praktyce kursowej: wykonanie projektu, który zostanie zaplanowany, przeprowadzony oraz podsumowany w zastępach kursowych
Działanie drużyny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instrukcja tworzenia i działania drużyny <p style="text-align: center; color: red; font-weight: bold; margin: 10px 0;">NOWOŚĆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - znał Instrukcję tworzenia i działania gromady, drużyny, kręgu i klubu specjalnościowego, - znał zasady i organizację działania drużyny, - potrafił dopełnić formalności związanych z założeniem drużyny i zamknięciem jej okresu próbnego, 	możliwy e-learning + konieczne podsumowanie np. w zastępach kursowych (wskazówka: warto odwoływać się do instrukcji jako podstawowego dokumentu dla drużynowego w trakcie wielu zajęć na kursie)
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rola drużynowego w drużynie harcerskiej ▪ Rola i zadania rady drużyny ▪ Praca drużynowego z radą drużyny 	<ul style="list-style-type: none"> - znał rolę i zadania drużynowego w drużynie starszoharcerskiej, - znał cele i zasady pracy z radą drużyny i zastępem zastępowych, - rozumiał rolę rady drużyny w procesie podejmowania decyzji i wynikające z tego jej kompetencje, 	możliwa forma: symulacja rady drużyny
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Praca z przybocznymi ▪ Pozyskiwanie przybocznych ▪ Wychowanie następcy ▪ Obrzęd przekazania funkcji drużynowego 	<ul style="list-style-type: none"> - rozumiał znaczenie i znał zasady z przybocznymi, - wiedział, jak delegować zadania i wiązać z nimi odpowiednie kompetencje, - rozumiał konieczność przygotowania następcy i wiedział, jak to robić, - potrafił zorganizować obrzęd przekazania funkcji drużynowego, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nabór do drużyny 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafił w różnorodny sposób zaplanować skuteczny nabór do drużyny, - rozumiał rolę i potrafił zorganizować obrzęd 	

		przyjęcia harcerzy do drużyny, - potrafi przygotować członków drużyny do przyjęcia harcerzy z drużyny harcerskiej,	
	■ Miejsce drużyny starszoharcerskiej w szczepie i hufcu	- rozumiał, na czym polega rola drużyny starszoharcerskiej w szczepie, - rozumiał korzyści współpracy drużyny z innymi drużynami i jednostkami w hufcu, - potrafił współpracować z drużyną harcerską oraz wędrowniczą w celu utrzymania ciągu wychowawczego, - potrafił uwzględnić w pracy drużyny zadania dla harcerzy, - potrafił pracować z harcerzami przygotowującymi się do przejścia do drużyny wędrowniczej, - znał rolę namiestnictwa, w tym jako grupy rówieśniczej,	
	■ Harcerze starsi w drużynie wielopoziomowej	- wiedział, jak zorganizować pracę drużyny wielopoziomowej,	NOWOŚĆ
	■ System pozytywnych i negatywnych konsekwencji w drużynie	- wiedział, jakie są źródła motywacji, - umiał oddziaływać pozytywnie na podopiecznych, - wiedział, jak w sposób wychowawczy korzystać z nagród, - rozumiał rolę motywowania oraz wyciągania zarówno pozytywnych, jak i negatywnych konsekwencji, - znał różnicę między karą a konsekwencją, - rozumiał znaczenie popełniania błędów w procesie uczenia się, - wiedział, jak udzielić konstruktywną informację zwrotną osobie w wieku 13-16 lat, - wiedział, jak przeprowadzić rozmowę wzmacniającą oraz korygującą,	
	■ Problemy i sytuacje intymne w drużynie NOWOŚĆ	- potrafił określić problemy najczęściej występujące w pracy drużyny i znał sposoby na ich rozwiązanie, - pozostając wrażliwym na indywidualne problemy swoich wychowanków, wiedział, gdzie kończą się jego kompetencje i możliwość interwencji, - wiedział gdzie szukać wsparcia w rozwiązywaniu szczególnie trudnych problemów, - umiał zdefiniować podstawowe sytuacje intymne charakterystyczne dla wieku starszoharcerskiego i wiedział, jak zareagować w chwili zaistnienia danej sytuacji,	
Formy pracy	■ Formy pracy w drużynie starszoharcerskiej	- znał i potrafił stosować różnorodne formy pracy w drużynie starszoharcerskiej, - potrafił dobrać odpowiednie formy pracy do potrzeb i możliwości harcerzy starszych, - rozwijał własną kreatywność, stale poszerzając repertuar form pracy,	prezentacja form podczas zajęć kursowych, zbiórki kursowych, zbiórki pokazowej, projektu - praktyka kursowa
	■ Zasady dobrej zbiórki	- umiał zaplanować i przeprowadzić zbiórkę drużyny starszoharcerskiej, - znał zasady i elementy dobrej zbiórki, oraz dostrzegał zalety ich stosowania, - umiał stworzyć konspekt zbiórki oraz potrafił go zrealizować i podsumować,	każdy kursant powinien napisać konspekt zbiórki dla harcerzy starszych oraz przeprowadzić zbiórkę pokazową dla harcerzy starszych (jeśli to możliwe)
	■ Rola i zasady tworzenia obrzędowości drużyny starszoharcerskiej	- rozumiał znaczenie obrzędowości w pracy drużyny starszoharcerskiej, - potrafił stworzyć obrzędowość drużyny zgodną z metodyką starszoharcerską	tworzenie obrzędowości drużyny kursowej

Komentarz [F2]: Wcześniej było „Potrafi współpracować z harcerzami...”

Komentarz [F3]: Wcześniej znajdowało się to w zajęciach „Nabór do drużyny”

Komentarz [F4]: Wcześniej jako „System nagród i kar w drużynie”

		<ul style="list-style-type: none"> - znał elementy składające się na obrzędowość drużyny, - umiał czerpać inspiracje do stwarzania obrzędowości z otaczającym go światem (bohater drużyny, literatura, film, ważne wydarzenia, kultura), 	
Obóz drużyny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rola obozu w pracy drużyny 	- znał rolę obozu w pracy drużyny starszoharcerskiej,	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przygotowanie drużyny do wyjazdu na obóz 	<ul style="list-style-type: none"> - umiał tworzyć program obozu i NAL jako podsumowania śródrocznej pracy drużyny, - umiał wykorzystać potencjał miejsca w tworzeniu programu obozu, - wiedział, gdzie szukać inspiracji do obrzędowości, potrafił pracować z fabułą, 	dobrym pomysłem może być stworzenie przykładowego programu obozu
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Drużynowy jako wychowawca podczas obozu 	<ul style="list-style-type: none"> - znał obowiązki i rolę drużynowego na obozie, - znał regulaminy i przepisy BHP obowiązujące na obozach, 	możliwy e-learning
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Specyfika pracy na obozie 	- wiedział, jakich problemów może się spodziewać na obozie i potrafił je rozwiązać,	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alternatywne formy wypoczynku - NAZ, biwak 	- znał różne formy akcji letniej i zimowej oraz potrafił je właściwie dobierać do potrzeb swojego środowiska,	
Warsztat pracy drużynowego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Literatura przydatna w pracy drużynowego, ▪ czasopisma harcerskie, Centralny Bank Pomysłów i inne przydatne strony internetowe, formy doskonalące 	<ul style="list-style-type: none"> - potrafił szukać inspiracji i wzbogacać swój warsztat korzystając z literatury, prasy, internetu, - rozumiał potrzebę doskonalenia (kursy, seminaria, warsztaty, czytanie itp.), - umiał wyszukiwać informacje oraz wiedział, jak w kreatywny sposób wykorzystać je w pracy wychowawczej, 	lista zadań do wykonania + lektura przedkursowa do przeczytania dla każdego kursanta lub fragment książki/artykuł, omówienie zadania na kursie
Finanse i gospodarka drużyny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wychowanie ekonomiczne NOWOŚĆ 	- wiedział, jak prowadzić w drużynie wychowanie ekonomiczne,	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Składka członkowska - znaczenie wychowawcze NOWOŚĆ 	- wiedział, jak pracować ze składką członkowską: znał cel jej zbierania, potrafił używać jej jako instrumentu wychowania gospodarczego w drużynie, znał sposoby zbierania składki,	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Akcje zarobkowe i zbiórki publiczne - prawne aspekty pomysły na akcje zarobkowe NOWOŚĆ 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, jak znaleźć odpowiedni dla swojej drużyny sposób prowadzenia akcji zarobkowej, - znał prawne aspekty akcji zarobkowych oraz zbiórek publicznych, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przepisy finansowe dotyczące drużyny - regulamin wydany przez GK ▪ Dokumentacja finansowo-gospodarcza NOWOŚĆ 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, jak prowadzić finanse drużyny oraz dokumentację finansowo-gospodarczą, - rozumiał znaczenie obrzędowości w pracy drużyny starszoharcerskiej, - rozumiał przepisy znajdujące się w obowiązujących regulaminach do tyczących działalności finansowej drużyny, 	możliwy e-learning
Dokumentacja	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Książka pracy drużyny, w tym Ewidencja ZHP NOWOŚĆ 	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, jak prowadzić dokumentację drużyny, rozumiał zasadność jej prowadzenia, - wiedział, jak może korzystać z Ewidencji ZHP, - znał zasady ochrony danych osobowych, - potrafił napisać rozkaz, 	możliwy e-learning + konieczne podsumowanie podczas zajęć kursowych

Komentarz [F5]: Wcześniej „drużynowy jako organizator”

Komentarz [F6]: Wcześniej było to na kursie PWD

Komentarz [F7]: Błąd zgłoszony do Głównej Kwatery. Jeśli zostanie poprawiony odpowiednia korekta znajdzie się tutaj.

Komentarz [F8]: Wcześniej było to na kursie PWD, oraz zajęcia zostały skrócone.

Sojusznicy drużyny	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kontakt z rodzicami i dyrekcjami szkół - pozyskiwanie sojuszników; Ruch Przyjaciół Harcerstwa; promocja drużyny i harcerstwa w środowisku <p>NOWOŚĆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wiedział, gdzie szukać sojuszników w pracy wychowawczej, - świadomy roli rodziców jako najważniejszych partnerów w wychowaniu ich dzieci, - potrafił przeprowadzić spotkanie i utrzymać relację z rodzicami harcerzy starszych, - wiedział, jak pozyskać sojuszników w środowisku działania oraz utrzymywać z nimi pozytywne relacje, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Znaczenie dobrej promocji dla działalności drużyny, formy promowania drużyny <p>NOWOŚĆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - znał drogę służbową w kontaktach z sojusznikami, - rozumiał rolę i znał formy promocji harcerstwa w środowisku lokalnym, - wiedział jak nawiązać współpracę z partnerami zewnętrznymi związanymi ze specjalnością, 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezentacja w kontaktach zewnętrznych <p>NOWOŚĆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - miał świadomość, jak wizerunek drużynowego jako instruktora oraz drużyny, którą prowadzi, wpływa na wizerunek całej organizacji, - potrafił poprawnie napisać podanie/pismo do sojusznika (np. do dyrekcji szkoły). 	<p>możliwy e-learning + konieczne podsumowanie podczas zajęć kursowych</p>

Komentarz [F9]: Wcześniej było to na kursie PWD

Zagadnienia organizacyjne

1. Wymagania wobec uczestników:

- opinia komendanta macierzystego hufca (jeśli kurs nie odbywa się w hufcu, do którego uczestnik ma przydział służbowy),
- minimalny wiek - co najmniej 16 lat (rocznikowo),
- ukończony kurs przewodnikowski lub posiadanie stopnia instruktorskiego;
- minimalna liczba uczestników - 10,
- zalecana maksymalna wielkość drużyny kursowej - 20,
- minimalna i maksymalna wielkość drużyny kursowej podyktowana jest wymogami prowadzenia kursu systemem małych grup (przynajmniej 2 zastępy, po 5-8 osób każdy) i nie powinna być modyfikowana.

2. Wymagania wobec kadry:

- komendant kursu - przynajmniej w stopniu podharc mistrza, posiadający srebrną odznakę kadry kształcącej, wskazane minimum dwuletnie doświadczenie w pracy z daną grupą metodyczną,
- komenda kursu (przygotowująca kurs i aktywnie w nim uczestnicząca) - co najmniej w stopniu przewodnika, wskazane minimum dwuletnie doświadczenie w pracy z daną metodyką,
- liczba kadry (komendant i inni członkowie komendy) - minimum 1 osoba na 5 uczestników.

3. Inne sprawy organizacyjne

- **Wskazówki dotyczące sposobu i czasu organizacji kursu:** Kurs może być przeprowadzony w formie wyjazdu ciągłego trwającego minimum pięć pełnych dni lub (jeśli nie ma innej możliwości) co najmniej trzech biwaków. Formy wyjazdowe mogą być uzupełnione tradycyjnymi zbiórkami (np. jako podsumowanie lub wprowadzenie do kursu, czy też dla podsumowania lub sprawdzenia wiedzy z zakresu technik harcerskich).
- **Czas trwania kursu:** Kurs trwa minimum 51h (ewentualnie 4h e-learning + 47 tradycyjnie). Całościowy minimalny czas trwania kursu nie może być skrócony, ale może (co jest zalecane) ulec wydłużeniu.
- **Wskazówki do e-learningu:** Przez e-learning rozumie się kształcenie na odległość z wykorzystaniem Internetu. Zajęcia e-learningu uzupełniają tradycyjny proces kształcenia. Standard wskazuje dokładnie, które treści można zrealizować w tej formie. Wykorzystanie e-learningu nie jest obligatoryjne.
- **Dyplomy**

- Komenda kursu na podstawie dokonanej oceny realizacji zamierzeń przyznaje dyplom ukończenia kursu. Komenda kursu może także określić dodatkowe warunki konieczne do uzyskania dyplomu. Dyplom ukończenia kursu wraz z posiadanym stopniem instruktorskim jest potwierdzeniem kwalifikacji do pełnienia funkcji.
- Kursanci, którzy spełnili warunki ukończenia kursu, otrzymują dyplom ukończenia kursu. Pozostali uczestnicy na życzenie mogą otrzymać zaświadczenie o uczestnictwie w kursie.
- Komenda kursu wystawia dwa dyplomy ukończenia: wewnętrzny (z nazewnictwem ZHP) i zewnętrzny (z nazewnictwem zrozumiałym poza organizacją).
- Na dyplomach należy umieścić: imię, nazwisko kursanta, data, miejsce i województwo urodzenia, numer dyplomu, imię i nazwisko oraz numer OKK komendanta, jaki zespół (formalnie HZKK, MZKK, ChZKK, ChSI) kurs zorganizował, treści i liczbę godzin trwania kursu z określeniem procentowym liczby godzin zajęć zrealizowanych w e-learningu.
- Po dokonaniu zmian w układzie treści kursu na dyplomie (zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym) można w odmienny sposób, niż jest to określone w standardzie, opisać treści kursu z uwzględnieniem realnej liczby godzin. Całkowita minimalna liczba godzin kursu musi być zachowana.

Dyplom wewnętrzny	Dyplom zewnętrzny
KURS DRUŻYNOWYCH STARSZOHARCERSKICH	KURS WYCHOWAWCÓW HARCERSKICH PRACUJĄCYCH Z MŁODZIEŻĄ W WIEKU 13-16 LAT
<ul style="list-style-type: none"> • Wstęp do metodyki starszoharcerskiej - 2h • Podstawy ideowe - Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie - 2h • Uczenie w działaniu - 1h • System małych grup - 2h 30 min • Stale doskonalony i stymulujący program - 6h 30 min • Instrumenty metodyczne - 10h • Działanie drużyny - 10h 30 min • Formy pracy drużyny - 5h 30 min • Obóz drużyny - 3h 30 min • Warsztat pracy drużynowego - 1h 30 min • Finanse i gospodarka drużyny - 2h 30 min • Dokumentacja - 1h 30 min • Sojusznicy drużyny - 2h 	<ul style="list-style-type: none"> • Wstęp do metodyki pracy z młodzieżą w wieku 13-16 lat - 2h • Podstawy ideowe - Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie - 2h • Uczenie w działaniu - 1h • System małych grup rówieśniczych - 2h 30 min • Stale doskonalony i stymulujący program organizacji wychowawczej - 6h 30 min • Instrumenty pracy wychowawczej - 10h • Działanie podstawowej jednostki organizacyjnej ZHP - 10h 30 min • Formy pracy z młodzieżą w wieku 13-16 lat - 5h 30 min • Organizacja letniego wypoczynku młodzieży - 3h 30 min • Warsztat pracy lidera-wychowawcy - 1h 30 min • Finanse i gospodarka podstawowych jednostek ZHP - 2h 30 min • Dokumentacja podstawowych jednostek ZHP - 1h 30 min • Współpraca z podmiotami wspierającymi pracę NGO w środowisku działania - 2h
Razem - 51h	

- **Kwestie formalne związane z organizacją kursu:**
  - kursy organizuje hufcowy ZKK (możliwe jest zorganizowanie kursu na poziomie chorągwi lub przez międzyhufcowy ZKK, wtedy zadania komendanta hufca realizuje komendant chorągwi),
  - kadrę kursu mianuje komendant hufca (lub właściwy komendant chorągwi),
  - komendant kursu i ZKK organizujący kurs odpowiadają za realizację treści określonych w standardzie,
  - komendant kursu wydaje dyplomy (w tym zewnętrzne) i ewentualnie zaświadczenia,
  - wobec kursantów, dla których kurs nie odbywa się w hufcu, do którego mają przydział służbowy komendant kursu przekazuje komendantom ich macierzystych hufców informacje odnośnie ich osiągnięć oraz innych ważnych aspektów związanych z uczestnictwem w kursie,
  - komendant hufca publikuje w rozkazie listę osób, które ukończyły kurs.
- **Dokumentacja:** program kursu jest przed kursem zatwierdzany przez szefa HZKK lub MHZKK oraz przesyłany do wiadomości właściwej ChSI lub ChZKK; po kursie trafia do archiwum hufca. Na dokumentację kursu składają się: program, ocena i podsumowanie kadry, ocena uczestników, konspekty zajęć, lista uczestników, zestawienie wpływów i wydatków.

4. Warunki ukończenia kursu:

- aktywny udział w zajęciach,
- wykonanie dodatkowego zadania lub zadań zleconych przez komendę takich, jak np.: opracowanie planu krótkoterminowego projektu, opracowanie planu własnego rozwoju,
- uzyskanie pozytywnej opinii komendy kursu.

5. Ewaluacja:

- prowadzona przez uczestników: ocena całego kursu (opcjonalnie ocena każdego zajęć lub całego dnia);
- prowadzona przez kadrę: podsumowanie całego kursu (łącznie z podsumowaniem ocen uczestników) w formie pisemnej jako ostatni dokument kursowy;
- wskazane jest przeprowadzenie dalszej ewaluacji po pół roku i po roku - badanie, jak wiedza i umiejętności zdobyte na kursie są wykorzystywane przez kursantów.